

Dovolj je bilo smrti! Dovolj je bilo smrti v Kolpi!¹

Dne 27. aprila 2026, na dan upora proti okupatorju, sem se udeležila kome-moracije v vasi Vukovci v Beli krajini in pohoda ob reki Kolpi, kjer je v zadnjih desetih letih umrlo ali bilo pogrešanih več kot 55 beguncev in begunk (Lipovec Čebtron in Škerl Kramberger, 2025, str. 214). V duhu varnostnizacije (to so diskurzi, politike in ukrepi, ki begunce predstavljajo kot grožnjo za politični red, socialno državo, trg dela in družbo na sploh) si je tisti dan policija naložila precej dela in stroškov: aktivirali so helikopter, da je preletaval vasico Vukovci, policijske avtomobile, kriminalista v civilnih oblačilih in kdo ve kaj še vse, da bi zagotovili varnost, vendar komu? Beguncem, ki umirajo v rekah in nevarnih poteh na kopnem, gotovo ne, ljudem, ki smo prišli obeležiti prezgodnje in nasilne smrti, pa prav tako ne. Učinek njihove pompozne navzočnosti je podoben učinku pred desetletjem postavljene ograje: vzbujajo videz zaščite domačega prebivalstva, v resnici pa ogrožajo tako ljudi na poti kot tiste domačine in druge, ki se z njimi solidarizirajo. Organizatorji dogodka, *Delovna skupina Prehod-Passage*² in druge skupine³, so v izjavo ob najavi dogodka zapisali:

Balkanska pot postaja iz leta v leto bolj smrtonosna. Mnogi ljudje umirajo na cestah, železniških tirih, v gozdovih in v rekah. Njihove smrti niso zgolj tragične nesreče – so neposredna posledica evropskega mejnega in vizumskega režima, ki ljudi pehata v smrt.

Številni posamezniki iz afriških in azijskih držav namreč nimajo nobene možnosti, da bi pridobili vizum za vstop v Evropsko unijo in tu dobili zaščito. Soočeni so z nasiljem na mejah, možnostjo, da jim zavrnejo pravico do vložitve prošnje za azil in jih pridržijo, zato se poskušajo izogibati stiku s policijo, ki bi jih lahko vrnila v državo, iz katere so prišli. Prisiljeni so iskati prehode, kjer je mejni nadzor manj verjeten, zato reke in druga območja prečkajo na nevarnejših delih, kjer številni umrejo.

1 Poročilo je napisano v okviru raziskovalnega programa J5-0058, Socialno delo kot nosilec procesov družbenega vključevanja in socialne pravičnosti v Sloveniji – teoretske podlage, metodološke in metodične usmeritve in zgodovinski razvoj, Fakulteta za socialno delo Univerze v Ljubljani, financer ARIS.

2 Več o Delovni skupini Prehod-Passage na spletni strani Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani: <https://www.ff.uni-lj.si/project-deagency/center-mortalis> (dosegljivo 1. 7. 2026)

3 4D, Klikaktiv, Djeluj.ba, Kompas 071, Solidarity Line Croatia.

Umirajo daleč od oči javnosti, o njihovih izginotjih in smrtih mediji skoraj ne poročajo. Ko njihovi sopotniki ali svojci prijavijo izginotje, pristojne službe pogosto ne sprožijo iskalnih akcij, zato številni niso nikoli najdeni ali pa na njihove ostanke naključni sprehajalci naletijo po več mesecih ali letih.

Njihovi posmrtni ostanki mnogokrat niso identificirani, saj ne obstaja učinkovit sistem, preko katerega bi telo pokojnika povezali s svojci. Tako so na različnih pokopališčih vzdolž Balkanske poti mnogi pokopani kot »neznane osebe«.

Kot je opozarjal razobešen transparent »Meje ubijajo, ne Kolpa / Borders kill, not river Kolpa« in kot je v svojih raziskavah o smrti beguncev in begunk zapisala Uršula Lipovec Čebren (2026), so smrti ljudi na poti vselej prezgodnje in nasilne, povezane z režimi mejnega nadzora, ne pa nesreče kot take. Dogodek v Vukovcih, na katerem so sodelujoči jasno izrazili: »Dovolj je bilo smrti! Dovolj je bilo smrti v Kolpi!« je nadaljevanje politike kontra-spominjanja, to je tistega, kar je iz večinske družbe izključeno, v njej prezrto, pozabljeno ali pa napačno predstavljeno. Tako je spomladi leta 2025 v Slovenskem etnografskem muzeju potekal cikel dogodkov *Prehod – posvečen pogrešanim in umrlim na migracijski poti na Balkanu*⁴.

Poleg tega je skupina *Prehod*, ki jo sestavljajo tako lokalni prebivalci in prebivalke kot raziskovalke, novinarke in drugi, organizirala postavitve spomenika vsem beguncem in begunkam, ki so umrli na mejah in zaradi mej na poti v Slovenijo oziroma Evropsko unijo. Spomenik je bil odkrit 23. oktobra 2025 na črnomaljskem pokopališču.

Naj se vrnem na sam dogodek 27. aprila 2026 v Vukovcih: na dan upora proti okupatorju oziroma na praznik Osvobodilne fronte smo se zbrali različni aktivisti iz Hrvaške in Slovenije, domačini, hrvaška Jezuitska služba za begunce, med udeleženci so bili tudi člani in članice migrantsko-delavskega kolektiva Ambasade Rog. Ker vsi ne govorijo slovensko, je celoten dogodek potekal v slovenskem in angleškem jeziku.

Nekateri izmed navzočih in njihovih prijateljev so tudi sami prečkali Kolpo, a so k sreči preživeli. Eden od članov Ambasade Rog je povedal:

Danes smo se zbrali tukaj, da se spomnimo vseh naših tovarišev, ki so umrli v tej reki, ko so iskali boljše življenje. Tudi mnogi od nas smo prečkali na tem delu, a smo imeli srečo in preživeli. Evropska migracijska politika je tista, ki določa, koliko ljudi bo umrlo. Ko so meje bolj odprte, se ljudje na poti odločamo za varne prehode: gremo na vlak in se takoj na meji predamo policiji, da nas odpelje v azilni dom. Ko pa so meje bolj zaprte in države izvajajo pušbeke in verižna vračanja ali pa zapirajo ljudi v taborišča, se več ljudi odloči za prehod čez reko in tvega smrt. Čez reko ljudi potiskajo tudi tihotapci, katerih posel najbolj cveti v obdobjih največje restrikcije.

4 Cikel dogodkov sta organizirala Slovenski etnografski muzej in Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo Univerze v Ljubljani, s študentkami Fakultete za socialno delo sem se udeležila enega od predavanj in delavnice, in sicer 18. aprila 2025, naslov pa je bil Vzrok smrti: meja.

Foto: Jelka Zorn

Novi evropski migracijski pakt bo ljudem pot še otežil in smrti bo še več, je povedala naslednja govornica iz Ambasade Rog. Novi pakt namreč določa še ostrejšše pogoje za varen prehod meja in pridobitev azila ter številnim tako rekoč onemogoča legalizacijo. Zakon predvideva postavitve novih koncentracijskih taborišč na obrobjih Evrope in celo zunaj njenih meja (Anarhistka.org, 2026).

Pravnik in filozof Stanko Štrajn se je v govoru osredotočil na škodljivost obmejne ograje in njeno visoko ceno. Ograjo so leta 2015 postavili na lažje prehodnih delih in s tem pregnali begunce na težje dostopne, nevarne dele poti. Javna sredstva, ki so bila porabljena za postavitve ograje, preletavanje helikopterjev in drug nadzor, bi več kot zadostovala, da bi begunce dostojno sprejeli in jim pomagali, je poudaril.⁵

Skupina pravnikov je ob postavitvi ograje na varuhinjo človekovih pravic naslovila prošnjo, naj Ustavno sodišče vloži pobudo za ustavno presojo zakona o varovanju meje, ki je omogočil postavitve ograje. Zakon namreč krši več členov ustave, prav tako pa posega v člene Zakona o vodah – vode namreč veljajo za naravno javno dobro, pravico do splošne rabe in dostopa naj bi tako imel vsak. Nussdorfer, ki je bila takrat varuhinja, pobude ni vložila, neustavno stanje postavljene ograje je tako trajalo deset let (povzeto po Anarhistka.org, 2026).

⁵ V *Dnevniku* je o tem poročal Uroš Škerl Kramberger (2023): vlada je za postavitve ograje podjetju Minis plačala 9 milijonov evrov, za odstranitev pa 7 milijonov. Te cene ne vključujejo stroškov vzdrževanja ograje in drugih stroškov varovanja meje.

Odstranitev ograje po desetih letih neustavne situacije nikakor ni povezana s humanitarnimi razlogi, je nadaljeval Stanko Štrajn, temveč zlasti s tem, da je podjetje Minis, ki je ograjo tudi postavilo, ogromno zaslužilo, 8 milijonov evrov.

Nada Šimunič iz Vukovcev, domačinka in članica skupine *Prehod*, je tudi tokrat, kot že večkrat doslej,⁶ poudarila, da z begunci nikoli ni imela slabih izkušenj, da pa njihove poškodbe in smrti domačine zelo pretresejo:

Mi tukaj nikoli nismo imeli slabih izkušenj z begunci. Nobenega kriminala, nobenih krajev, smo pa videli, da jim je bila pot zelo otežena. Stane je že povedal, da so jih [s postavitvijo ograje] usmerjali na najtežja mesta, zato se je zgodilo toliko smrti. Trupla, ki so najdena v Kolpi, so v glavnem neznana. V Črnomlju na pokopališču smo naredili spomenik za vse te ljudi, da so vsaj pokopani s spoštovanjem in da se jih lahko spominjamo. [...] Nam domačinom je težko, ko vidimo utopljene ljudi, ki jih moramo povleči iz reke. V srcu ostane odtis. Zelo nam je žal za te ljudi.

Potem je član *Delovne skupine Prehod* prebral imena umrlih in izginulih, na seznam je vključil tudi tiste najdene preminule osebe, katerih imena niso znana, in tako se je pri naštevanju imen umrlih največkrat ponovila navedba »neznana oseba«.⁷

Prek selme banich iz Hrvaške je svojo izkušnjo zaupal brat pogrešane osebe, ki je novembra 2025 izginila na tem območju. Dva dni po zadnjem stiku z bratom je pripotoval iz New Castla, kjer trenutno živi. Sprožil je iskalno akcijo, policija je pristopila z minimalno truda. Do danes ni znano, kaj se je zgodilo z njegovim bratom.

Kaj bi se zgodilo, če bi na območju izginila lokalna oseba? Kaj, če bi izginila skupina turistov? Kaj, če bi izginil Janezi, Mareti in Markoti? Bi nas bolj skrbelo? Bi bili bolj jezni? Bi v iskanje vložili več sredstev? Kako bi o tem poročali mediji? Kaj bi kot prebivalci čutili ob tem? Kakšne bi bile naše zahteve, če bi bili izginuli videni kot naši? (Navedeno po Anarhistka.org, 2026)

Komemoracija je bila ne le spomin na umrle, temveč tudi obsodba mejnih režimov. Skupina *Prehod* je v svoji izjavi zapisala zahteve:

- takojšnje in usklajene čezmejne iskalne akcije vseh pogrešanih oseb,
- vzpostavitev učinkovitega in transparentnega sistema za identifikacijo umrlih in njihovo povezovanje s sorodniki,

6 Dne 18. 4. 2025 v Slovenskem etnografskem muzeju na predavanju *Vzrok smrti: meja ter v pogovorih z Uršulo Lipovec Čebrom in Urošem Škerlom Krambergerjem* (2025).

7 Lipovec Čebrom in Škerl Kramberger (2025, str. 198), ki se ukvarjata s »smrtonosno politiko kot načinom upravljanja meja«, sta ugotovila, da večina umrlih ostane neidentificiranih. Marijana Hamersak in Uršula Lipovec Čebrom (2025) pa v svoji raziskavi to nadgradita z analizo ločitve identitete in telesa. Po eni strani svojci težko žalujejo, če telo njihovega pogrešanega družinskega člana ni bilo najdeno, po drugi strani pa domačini, ki najdevajo telesa, ne vedo, kako pokopati preminule osebe, niti ne poznajo njihovih imen in od kod prihajajo. Preminule osebe obstajajo le kot telo, brez identitete.

- vpeljava takojšnjih ukrepov vseh pristojnih služb na obeh straneh meje za preprečitev nadaljnjih smrtnih žrtev v reki Kolpi in drugih rekah,
- prepoznanje odgovornosti za nezakonita vračanja (push-backe) in nasilje na meji, ki ljudi silijo na smrtno nevarne poti,
- ukinitve migracijske politike EU, ki povzroča smrti, izginotja in razčlovečenje.

Po govorih sta nas Nada Šimunič in Stanko Štrajn vodila po bregovih Kolpe in se spominjala mest, kjer so posameznike potegnili iz vode, včasih mrtve, včasih so koga še lahko rešili. V popolnem nasprotju so se kazale prelepa narava in lesketajoča se reka ter grozljive izkušnje ne le preminulih utopljenih, ampak tudi travmatiziranih preživelcev. Ko smo se vrnili s pohoda, smo bili vsi povabljeni k Nadi. V duhu belokranjske gostoljubnosti je za vse pripravila kosilo. Na njenem vrtu smo se družili do poznega popoldneva.

Meje ubijajo, ne reka Kolpa! Borders kill, not river Kolpa!

Jelka Zorn

Viri

- Anarhistka.org (2026). Dovolj smrti v Kolpi! Kontrareport. 27. 4. 2026. Dosegljivo 1. 7 2026 s <https://anarhistka.org/dovolj-smrti-v-kolpi/>
- Hameršak, M., & Lipovec Čebren, U. (2025). Separated in death: border deaths and agency of the dead on the Balkan migratory trail. *Anthropological Notebooks*, 31(2), 100–123.
- Lipovec Čebren, U. (2026). Deadly river. The transformations of the border rivers between Slovenia and Croatia. V Hameršak M., & Horvatinčič S. (ur.), *Border deaths and tracemaking: between commemorating and countering*, v pripravi za tisk.
- Lipovec Čebren, U., & Škerl Kramberger, U. (2025). Posmrtni itinerariji ljudi, ki prehajajo meje na območju Slovenije. *Časopis za kritiko znanosti*, 259, tematska številka Balkanski koridor: 10 let pozneje, str. 197–222.
- Škerl Kramberger, U. (2023). Podiranje ograje na meji. Zakaj? Za milijone. *Dnevnik*, 14. 2. 2023. Dosegljivo 1. 7. 2026 s <https://www.dnevnik.si/mnenja/komentarji/podiranje-ograje-na-meji-zakaj-za-milijone-2056530/>